

**SLOVNÍK SLOVANSKÉ
LINGVISTICKÉ
TERMINOLOGIE**

2

**СЛОВАРЬ СЛАВЯНСКОЙ
ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ
ТЕРМИНОЛОГИИ**

**DICTIONARY OF
SLAVONIC LINGUISTIC
TERMINOLOGY**

1979

HELMUT BUSKE VERLAG HAMBURG

ÚVOD

General Slavic Ref.

(Slavic)

491.803

Sl 63

v. 2

1.1. V druhém dílu Slovníku slovanské lingvistické terminologie (SSLT) jsou zpracovány lingvistické termíny, které byly v prvním dílu systémově uspořádány a konfrontačně osvětleny, podle jednotlivých jazyků ve Slovníku zastoupených. Na rozdíl od prvního dílu se podává jejich soupis v abecedním uspořádání. To umožňuje i snadnější orientaci v prvním dílu; číselný index uvedený za heslem poukazuje na místo, které termín v pojmovém systému zaujímá. Jako samostatná hesla se uvádějí všechny termíny obsažené v prvním dílu a zpracované různou formou, tj. i všechny terminologické varianty, výčtové termíny ap. (o jejich zpracování viz oddíly 2.1 a 2.2).

1.2. Pořadí jazyků, jejichž terminologie je v druhém dílu zpracována, je stejné jako pořadí, v němž jsou uvedeny terminologické ekvivalenty v dílu prvním (viz SSLT 1, s. VIII, oddíl 5.2), tj. podle skupin slovanských jazyků (v pořadí jazyky západoslovanské, východoslovanské, jižní slovanské jazyky) a s připojením světových jazyků neslovanských, západních (v pořadí angličtina, francouzština, němčina).

1.3. Zvláštní problematiku představuje abecední zpracování termínů lužickosrbských, srbochorvatských a anglických. Pokud jde o ekvivalenty lužickosrbské, uvádějí se v 1. dílu jako základní termíny hornolužické (a to i nově vytvořené); vedle nich se zaznamenávají se zvláštním označením (DLS) jen ty dolnolužické termíny, které jsou doloženy v odborné literatuře (viz SSLT 1, s. VIII, oddíl 5.3 a s. XI, oddíl 2.2). V lexikografickém zpracování se pak uvádí odlišný termín nebo odlišné terminologické sousloví dolnolužické jako samostatná jednotka. V 2. dílu jsou lužickosrbské termíny zpracovány jako celek v jednom abecedním uspořádání (viz SSLT 2, s. 104); odlišné dolnolužické termíny se zařazují jako samostatná hesla na příslušná místa s označením DLS.

Jiné řešení bylo realizováno u terminologie srbochorvatské (chorvatosrbské). Na základě dohody autorů, kteří vypracovali příslušné ekvivalenty, byly – na rozdíl od 1. dílu – sestaveny dva samostatné soubory termínů (srbochorvatský, tištěný cyrilicí, a chorvatosrbský, tištěný latinkou) abecedně uspořádané podle dohodnutých zásad a převodních pravidel (viz SSLT 2, s. 288 a s. 322).

Pokud jde o variantní podoby anglických termínů užívaných v americké literatuře, jsou zahrnuty do souboru základních anglických termínů a zařazeny na příslušné místo s označením *Am.*

2.1. Z důvodů úspornosti zpracování zaznamenávají se terminologické varianty (terminologická synonyma), u nichž je obměněna jen jedna složka terminologického sousloví, stejným způsobem jako v pojmovém uspořádání v 1. dílu SSLT, tj. uvedením

variantní složky v kulatých závorkách, např. *absolutní frekvence (četnost)*. Jen tam, kde by v abecedním uspořádání byla tato varianta vzdálena od místa, které by jí jako samostatné terminologické jednotce příslušelo, a kde by to mohlo ztížit praktické užívání slovníku, byly varianty zpracovány odchylně od 1. dílu a zaznamenány v plné variantní podobě na příslušném místě podle abecedního pořádku (např. *dvojslabičné slovo, dvouslabičné slovo*).

2.2. Výčtové termíny se zpravidla uvádějí v úplné podobě (např. *rozhlasový publicistický žánr*), tedy s doplněním společného členu, který byl v lexikografickém zpracování v 1. dílu vyčten (*publicistický žánr*).

2.3. Terminologická homonyma nebo polysémní termíny s číselným označením různých terminologických významů zařazené v 1. dílu odděleně na místa, která jim přísluší v pojmovém systému, jsou v 2. dílu zpracována jako samostatná hesla s odkazovým číselným indexem, např. *konjugace 1 6-14-1; konjugace 2 6-14-2*. Naproti tomu některé jednotlivé pojmy-termíny, které jsou v 1. dílu zařazeny pro úplnost a přehlednost systémového uspořádání (viz SSLT 1, s. X, oddíl 7.3) na dvou různých místech, zaznamenávají se v abecedním uspořádání jako jedna terminologická jednotka uvedením obou číselných indexů, např. *spojovací výraz 5-9-4, 7-3-10*.

2.4. Termíny se zaznamenávají v abecedních soupisech v tom tvaru gramatického čísla, v němž jsou uvedeny v prvním dílu (např. *jména osob, slovanské jazyky*).

2.5. Speciální charakteristika termínů a terminologických variant z hlediska normalizace a stabilizace terminologie i z hlediska stimulující funkce (např. termíny nově utvořené a zaváděné, termíny nedoporučované), pro niž bylo v 1. dílu užito zvláštního grafického označení (systém závorek, viz SSLT 1, s. IX, oddíl 7.2.), se v abecedních soupisech nepodává (uživatel ji zjistí s pomocí číselného indexu na příslušném místě v 1. dílu).

3.1. Abecední uspořádání termínů bylo provedeno podle obecně přijatých pravidel sledu liter v abecedě.

3.2. Pokud jde o terminologická sousloví, postupovalo se podle těchto zásad:

3.2.1. Terminologická sousloví typu adjektivum – substantivum, např. *spisovný jazyk, přechodník přítomný* (popř. adjektivum určující terminologické sousloví, např. *přísudková vedlejší věta*), se zařazují ve všech jazycích kromě polštiny a francouzštiny vždy podle adjektivního členu sousloví, bez zřetele k tomu, v jakém pořadí se jejich členy uvádějí v 1. dílu, kde se respektuje převažující úzus (srov. zde český termín *přítomný přechodník*, ale v 1. dílu pořadí *přechodník přítomný 6-28-3-1*).

V abecedním soupisu polských a francouzských termínů, kde je u terminologických sousloví tohoto typu ustálené pořadí substantivum – adjektivum (popř. terminologické sousloví se substantivem s dalším určujícím adjektivem) – to je respektováno podle úzu v 1. dílu SSLT –, byl zvolen zvláštní způsob zpracování: určující adjektivum se zaznamenává na příslušném místě podle abecedního pořadí jako heslové slovo a za ním se uvádějí po dvojtečce jako součást heslového odstavce jednotlivá terminologická sousloví v podobě uvedené v 1. dílu, abecedně řazená podle prvního členu sousloví (např. (P) *celowy: funkcja celowa; spójnik celowy – gradacyjny: przymiotniki gradacyjnie intensyfikujące – intensyfikujący: przymiotniki gradacyjnie intensyfikujące* – (F) *adversatif: conjonction adversative; phrase complexe adversative; relation adversative*).

3.2.2. Terminologická sousloví typu substantivum – závislé substantivum (např. *síla hlasu, tónu, šumu*) se zařazují v abecedním uspořádání podle řídicího substantiva (závislé substantivum se samostatně uvádí na příslušném místě, jen má-li platnost samostatné terminologické jednotky – *hlas, tón, šum*).

4.1. Na zpracování 2. dílu SSLT se podíleli všichni členové Mezinárodní terminologické komise lingvistické odpovědní za vypracování ekvivalentů v jednotlivých jazycích; po zemřelém L. Andrejčínovi se ujala práce na bulharském soupisu jako nová členka komise E. Georgijeová. Podle zásad dohodnutých s příslušnými členy komise byly soupisy souhrnně zpracovány členy české pracovní skupiny.

4.2. Při zpracování termínů v abecedním uspořádání byly v jednotlivých případech opraveny zjištěné tiskové chyby nebo nedopatření, které se vyskytly v 1. dílu SSLT. V některých případech byly doplněny chybějící údaje, např. číselné rozlišení u termínů homonymních nebo polysémních (viz např. *funkce 1, funkce 2*).

Nebylo však možno v této fázi práce přihlídnout k rychlému vývoji lingvistické terminologie obecně, ani k jejímu vývoji v jednotlivých národních terminologiích, v nichž je možno sledovat probíhající sjednocovací a normalizující tendence. Jen výjimečně a v malé míře byly nově zařazeny na návrh členů komise odpovědných za zpracování ekvivalentů v jednotlivých slovanských jazycích ve formě variantních termínů některé nové terminologické jednotky (např. (B) *дълбока структура*). Celková revize variantních termínů vzhledem k současnému stavu rychle se rozvíjející lingvistické terminologie by přesáhla cíle a možnosti zpracování v této etapě. Zůstává však úkolem perspektivním.

INTRODUCTION

1.1. In the second volume of the Dictionary of Slavonic Linguistic Terminology (DSLТ) the linguistic terms, systemically classified and contrastively evaluated in the first volume, are presented alphabetically in the order of languages represented, which facilitates orientation in both volumes. The number index provided for each entry refers to the place within the conceptual system. All the terms treated in various ways in the first volume, including terminological variants, enumerative terms, etc. (for treatment of these last see sections 2.1 and 2.2) are listed here as separate entries.

1.2. The order in which the languages are listed is identical with that employed for listing terminological equivalents in the first volume (see DSLТ 1, p. XXX, section 5.2): West, East and South Slavonic languages, followed by the three major West European languages, English, French and German.

1.3. Special mention should be made at this stage of the alphabetical arrangement of the Lusatian Sorbian, Serbo-Croat and English terminology. In the first volume the Lusatian terms are represented by the Upper Sorbian equivalents, including those of recent coinage, but, in addition, their Lower Sorbian counterparts if found in specialized linguistic publications are also listed under a separate heading (see DSLТ 1, p. XXXI, sect. 5.3 and p. XXXIII, sect. 2.2). The dictionary part of the first volume then lists the Lower Sorbian terms and terminological compounds as separate items. The second volume, however, lists all Lusatian Sorbian terminology in alphabetical order (see DSLТ 2, p. 104), presenting the Lower Sorbian counterparts as separate headings marked DLS (= Lower Sorbian).

A different solution has been adopted for the Serbo-Croat and Croat-Serbian terms. Two independent lists of terms have been provided, the Serbo-Croat, printed in Cyrillic, and the Croat-Serbian, printed in Latin script, and they are arranged alphabetically according to agreed principles (DSLТ 2, p. 288 and p. 322).

Specifically American forms are listed within the English terminology and marked *Am.*

2.1. For economy of arrangement terminological variants (terminological synonyms) are arranged according to the guidelines used in the first volume: the variant member is enclosed in round brackets, e.g. (Č) *absolutní frekvence* (*četnost*). Exceptions occur only when the alphabetic principle would displace the variant from the place proper to it as an independent terminological unit or to facilitate use of the dictionary.

In these cases the full variant form is listed in its appropriate place (e.g. (Č) *dvojslabičné slovo, dvouslabičné slovo*).

2.2. Enumerative terminological compounds are regularly listed in full (e.g. (Č) *rozhlasový publicistický žánr*), whereas in the dictionary part of the first volume the common member is preposed, with the individual enumerative components following in braces.

2.3. Homonymous or polysemic items with numerical indication of the various terminological meanings, separately listed in the first volume according to their respective places in the conceptual system, are here treated as separate items, each with a numerical index for reference, e.g. (Č) *konjugace 1 6-14-1; konjugace 2 6-14-2*. On the other hand certain concept-terms which, to ensure completeness and consistency in the systemic arrangement, were listed separately in the first volume (see DSLT 1, p. XXXII, sect. 7.3) are here listed within the alphabetical arrangement as one terminological unit provided with both numerical indices, e.g. (Č) *spojovací výraz 5-9-4, 7-3-10*.

2.4. In the alphabetical lists, terms are represented in the grammatical number in which they appear in the first volume (e.g. (Č) *jména osob, slovanské jazyky*).

2.5. The alphabetical lists do not include the special characterization which is present in the first volume. This characterizes terms and terminological variants with respect to the codification and stabilization of terminology and also illustrates the stimulatory function (e.g. terms newly created and introduced and those not recommended). For these purposes a special graphical system has been employed in the first volume (a system of bracketing – see DSLT 1, p. XXXII, section 7.2) to which the reader is guided by the numerical index.

3.1. The alphabetical listing of terms respects the generally accepted rules of the sequence of letters in the alphabet.

3.2. As regards multi-member terms, the following principles are respected:

3.2.1. Multi-member terms of the adjective – noun type, e.g. (Č) *spisovný jazyk, přechodník přítomný* (or cases where the multi-member term is determined by another adjective, e.g. (Č) *přísudková vedlejší věta*), are listed, in all languages except Polish and French, according to the adjective member of the terminological compound, irrespective of the order in which the components appear in the first volume where the prevailing usage is respected (cf. here the Czech form *přítomný přechodník*, while the first volume has the reverse order *přechodník přítomný 6-28-3-1*).

In the alphabetical lists of Polish and French terms where multi-member terms of this type have the stabilized order noun – adjective (or in multi-member terms with a noun determined by another adjective) respecting the arrangement in the first volume of DSLT, a special kind of presentation is used: the determinative adjective is recorded as the entry word in the alphabetical listing; after a colon, individual multi-member terms are included as parts of the paragraph, listed alphabetically according to the first member of the compound (e.g. (P) *celowy: funkcja celowa; spójnik celowy – gradacyjny: przymiotniki gradacyjnie intensyfikujące – intensyfikujący: przymiotniki gradacyjnie intensyfikujące – (F) adversatif: conjonction adversative; phrase complexe adversative; relation adversative*).

3.2.2. Multi-member terms of the noun – dependent noun type (e.g. (Č) *сила hlasu, tónu, šumu*) are listed alphabetically according to the governing noun (the subordinate noun is included as a separate item only if it has validity as an independent terminological unit: (Č) *hlas, tón, šum*).

4.1. The compilation of the second volume is a joint effort of all the ICLT members responsible for the individual language sections. A new member – E. Georgiyeva – took over the late Professor Andreychin's responsibility for the Bulgarian list. The final editing has been accomplished by members of the Czech team.

4.2. In compiling the alphabetical lists of the terms, the editors have corrected individual errors and misprints which appear in the first volume of DSLT. In some cases missing information has been provided, e.g. in the case of homonymous or polysemic terms numerals now indicate distinct meaning (see e.g. (Č) *funkce 1, funkce 2*).

On the other hand, while preparing the second volume it has not been possible to take account of rapid developments in linguistic terminology, at both international and national levels, where some unifying and normothetic tendencies can be traced. A few new terminological units, as terminological variants, have been included, following suggestions from the members of the International Committee for Linguistic Terminology responsible for the terminological equivalents in the individual Slavonic languages (e.g. (B) *дълбока структура*). In the present rapidly developing state of linguistic terminology a complete revision of variant terms could not be our objective. It remains as a task for future work.